

Տեսանկիւն

Առօրեայ Մտորումներ

Երբ Երիտասարդ թուրքերու հետ եղբայրութիւն հռչակած հայկական ծանօթ կողմ մը, օսմանեան կայսրութեան մէջ այսպէս կոչուած սահմանադրութեան հռչակումին բեմադրութեան ի տես, աւելի խանդավառ կ'ըլլայ քան ինքնին՝ թուրքը, ապա արդիւնքը կ'ըլլայ... Հայոց Տեղասպանութիւն: Վկայ՝ Գրիգոր Չոհրապը:

Երբ բուն «Երկրին» իսկական իրավիճակին անծանօթ բարեմիտ եւ ազնիւ սակայն բնութեան օրէնքով նաեւ արկածախնդիր՝ ճահել յեղափոխականներ, կովկասէն անցնին Երկիր՝ ընկերվարութիւն եւ ինքնապաշտպանութիւն քարոզելու, տարրական գրաճանաչութիւն իսկ չունեցող հայ գիւղացիին, ապա արդիւնքը կ'ըլլայ... աղիտալի: Վկայ՝ Ընկեր Փանջունին:

Երբ անմիտ եւ նեղ-կուսակցական փրօփականտի միտումով անձնուրաց եւ անվեհեր ֆիտայիներու լուսանկարներու հրապարակումը ըլլայ կուսակցական կոմիտէներու բանն ու գործը, արդիւնքը կ'ըլլայ կարգ մը տեղեր ինքնապաշտպանութեան վեհ գործը իր սաղմին մէջ խեղդուելուն պատճառ եւ շատ մը ֆիտայիներու հետապնդուելուն ու անժամանակ կալանաւորումին ու սպանութեան շարժառիթը:

Երբ հատուածական մենատիրութիւնը ըլլայ կուսակցութեան մը մոլեգին մտասեւեռումը, ապա արդիւնքը կ'ըլլայ Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկումը: Վկայ՝ Նոյնինքն Յովհաննէս Զաջազունին:

Երբ փետրուարեան արկածախնդրութենէն մինչեւ նացիզմի հետ գործակցութիւնը, Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու պառակատումին պատճառ հանդիսանալէն մինչեւ եղբայրասպանութիւնը կամ ազգադաւաճութեան գնով օտար սպասարկութիւններու եւ գործակալութիւններու ծառայելու մարմաջը դառնան Հայ կուսակցութեան մը պատմութիւնը յատկանշող կարեւոր հանգրուաններ, ապա արդիւնքը կ'ըլլայ... պառակտում եւ անմիաբան սփիւռք:

Երբ կուսակցական անհանդուրժողականութիւնը կը հասնի հոն, ուր յայտարարուի թէ «ան որ իրենց կուսակցութենէն չէ. Հայ չէ» ապա արդիւնքը կ'ըլլայ այլամերժ եւ տգէտ շարքայիներու փաղանգ:

Երբ բանը կը հասնի հոն, ուր տարբեր տեսակետ ունեցող կամ այլակարծիք ազգային արժեքները ազգայիններու կողմէ կը հալածուին ու ծեծուին Բանաստեղծութեան Իշխանն իսկ չինայելով, ապա արդիւնքը կ'ըլլայ իր «մէկ հատիկ»ով խմբագրած ԶԱՐՏՈՆԻ օրաթերթի ծնունդը:

Շարունակելի...

ՍԵՒԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Լիբանանեան Լուրեր

Պարտադիր Խորհրդակցութիւնները Յաջորդ Շաբաթ. Միքաթին Հաւանական Թեկնածու

Նախագահ Աուն կը միտի պարտադիր խորհրդակցութիւնները ձեռնարկել խորհրդարանական պլոքներու հետ յաջորդ շաբաթ, նոր վարչապետ մը նշանակելու համար:

Նախագահը ստիպուեցաւ այս քայլին դիմել նշանակելու վարչապետ Սաատ Հարիրիի Վարչապետի պաշտօնը ստանցնելը մերժելէն ետք:

Մինչ երկրի ճգնաժամը կ'երկարի, Նախագահութիւնը հանդէս եկած էր կարճ հաղորդագրութեամբ մը, կապուած երկրին մէջ ընթացող զարգացումներուն:

Նախագահութիւնը մասնաւորապէս նշած է, որ Հարիրի պատրաստ չէր որեւէ քննարկումի ու ինք արդէն որոշած էր հրաժարական տալը:

Նախագահութիւնը նաեւ նշած էր, որ Հարիրիի հրաժարականը պիտի ընդունուի եւ Նախագահ Աուն շուտով պիտի ձեռնարկէ պարտադիր խորհրդակցութիւններու, նոր վարչապետի անուն մը յստակացնելու համար:

Հայկական Լուրեր

Ագրայեճանական Չինուած Ուժերը Հայ-ագրայեճանական Սահմանի Երասիսի Հատուածին Վրայ Կրակոցներ Արձակած Են. ՊՆ

Յուլիս 19-ի երեկոյեան ագրայեճանական զինուած ուժերը հերթական անգամ դիմած են սադրիչ գործողութիւններու: Մասնաւորապէս, ժամը 18:40-էն սկսեալ, ագրայեճանական ստորաբաժանները տարբեր տրամաչափի հրաձգային զինատեսակներէ կրակած են հայ-ագրայեճանական սահմանի Երասիսի հատուածին վրայ տեղակայուած հայկական դիրքերուն ուղղութեամբ, որուն իբրեւ արդիւնք ծաւալած է փոխհրաձգութիւն: Հայկական կողմէն զոհեր եւ վիրաւորներ չկան:

ՀՀ պաշտպանութեան Նախարարութիւնը խստիւ կը դատապարտէ ագրայեճանական կողմի հերթական սադրանքը եւ կը Նախագրուշացնէ, որ ցանկացած նման գործողութիւն պիտի արժանանայ հայկական կողմի կոշտ արձագանգին: Իրադրութեան սրման ողջ պատասխանատուութիւնը կ'ինայ Ագրայեճանի ռազմաքաղաքական ղեկավարութեան վրայ:

Քոչարեան Հրաժարեցաւ Իր Մանտաբէն

«Հայաստան» դաշինքի վարչապետի թեկնածու Ռուպերթ Քոչարեանը հրաժարած է պատգամաւորական մանտապէն:

Այդ մասի Քոչարեանը յայտնած է դիմաւորեան գրառմամբ, որ կը ներկայացնենք ստորեւ.

«Այսօր «Հայաստան» դաշինքի պաշտօնական ներկայացուցիչ Արամ Վարդեանեանը ԿԸՅ ներկայացրեց պատգամաւորի մանտապից հրաժարուելու՝ իմ որոշման մասին դիմումը:

Շաբ. Էջ 02

Հայկական Լուրեր

Քոչարեան Հրաժարեցաւ Իր Մանտաթէն

Սկիզբը Էջ 01

Այնպէս է ստացուել, որ ժամանակին եղել են թէ՛ Արցախի, թէ՛ Հայաստանի խորհրդարանների պատգամաւոր, սակայն բնաւորութեան

կերտուածքով միշտ հանդիսացել են գործադիր իշխանութեան մարդ: Համոզուած են, որ հիմա անելի ճիշդ է տեղս զիջել թիմակիցներին, որոնցից իւրաքանչիւրը, վստահ են, լաւ պատգամաւոր է դառնալու: Այս քայլով նաեւ իմ համաձայնութիւնն են յայտնում հազարաւոր թիմակիցներին, որոնք ինձ են փոխանցել այդ կարծիքը, որ Արցախի Հանրապետութեան ու Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի պաշտօններից յետոյ չպետք է գայթակղուեմ պատգամաւորի

մանտաթով: Վերջապէս, ինձ ձայն էին տալիս որպէս Դաշինքի վարչապետի թեկնածու: Միեւնոյն ժամանակ, հարկ կը համարեմ շեշտել, որ Ազգային ժողով իմ չգնալը չի նշանակեր դուրս գալ պայքարից: Ֆրակցիան Դաշինքի ներկայութիւնն է ԱԺ-ում, իսկ ես շարունակում եմ մնալ Դաշինքի առաջնորդը ու ամենօրեայ հետեւողական աշխատանքով նպաստելու եմ մեր սպասուելիք յաղթանակներին: Վստահ եմ ամեն ինչ լաւ է լինելու»:

Ալեն Սիմոնեան Խորհրդարանի Նախագահ

«Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցութեան Ազգային ժողովի նախագահի թեկնածուն Ալեն Սիմոնեանն է, իսկ ԱԺ Նախագահի տեղակալներու թեկնածուները՝ Ռուբէն Ռուբինեանը եւ Յակոբ Արշակեանը: «Արմէնփրէս»-ի հետ զրոյցի ժամանակ այս մասին տեղեկացուցած է «Իմ քայլը»

խմբակցութեան պատգամաւոր Հրաչեայ Յակոբեանը: «Քննարկումներ կան, թէ ովքեր պետք է լինեն գործադիրում, բայց կոնկրետ ով որտեղ, այս պահի դրութեամբ չեն կարող ասել», - ակնցուցած է ան: Հարցին, թէ Արարատ Միրզոյեանի անունը եւս կը շօշափուի գործադիր մարմինն մեջ պաշտօն

զբաղեցնողներու շարքին, պատգամաւորը պատասխանած է. «Տեղեկութիւն չունեմ Արարատ Միրզոյեանի վերաբերեալ, բայց քննարկումներն, այդ բնականաբար արդէն սկսուել են, թէ ցուցակի որ համարը պետք է մնայ պատգամաւոր եւ ովքեր պետք է գնան գործադիր մարմնում աշխատելու:

Աւարտել ենք այդ քննարկումները: Դրանք մեծ հաշուով տեղի են ունեցել վարչութեան կազմով: Ես վարչութեան անդամ չեմ, շատ մանրամասներին չեմ տիրապետում»: Յիշեցնենք, որ 10 Յուլիսին կայացած էր «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցութեան վարչութեան եւ ընտրական ցուցակին մեջ ընդգրկուած թեկնածուներու ընդլայնուած նիստը: Կուսակցութեան վարչութիւնը պատգամաւորութեան թեկնածուներու հետ քննարկումներու աւարտին ձեռք բերուած համաձայնութեամբ առաջարկած էր խմբակցութեան ղեկավարի պաշտօնին առաջադրել Հայկ Կոնջորեանի, իսկ խմբակցութեան քարտուղարի պաշտօնին՝ Նազելի Պաղտասարեանի թեկնածութիւնը:

Պատմութեան Մէջ Այսօր

Մաքս Մաքսուտեան

Մաքս Մաքսուտեան (12 Յունիս 1881, Իզմիր- 20 Յուլիս 1976, Օտը Սեն (Ֆրանսա)), ֆրանսահայ դերասան:

Մաքս Մաքսուտեան ծնած է Իզմիր: 12 տարեկանին ծնողներուն հետ արտագաղթած է Ֆրանսա: 1904 թուականին աւարտած է Փարիզի երաժշտական թատերական բաժինը, աշակերտած է «Զոմետի ֆրանսեզ»-ի նշանաւոր դերասան Սիլվէին: Տրիպոլէի (Վիկթոր Հիւկոյի «Արքայն գբօսնու») մենախօսութեան համար արժանացած է ողբերգութեան առաջին մրցանակին: Դերասանի արուեստին բնորոշ եղած է ողբերգական խաղի ոճը, ներքին մեծ թափը, յստակ առողանութիւնը, շարժումների ներդաշնակութիւնը, անկեղծ կատարումը, որոնց շնորհիւ ընդունուած է Փարիզի «Օտեն» ազգային թատրոն, հանդէս եկած է Մոլիերի «Ագահ», «Թարթիւֆ» եւ այլ փիեմներով: Խաղացած է Սարա Պեռնարի խումբին՝ կատարելով գլխաւոր դերեր, շրջագայիլ Եւրոպա, Ամերիկա (1911):

1912-1949 թուականներուն նկարահանուած է մի քանի տասնեակ շարժապատկերներու մէջ:

Ազգային Ժողովի Առաջին Նիստը 26 Յուլիսին

ՀՀ 8-րդ գումարման Ազգային ժողովը իր անդրանիկ նիստը պիտի գումարէ 26 Յուլիսին: Այս մասին ըսած է ՀՀ Արդարադատութեան նախկին նախարար Գեորգ Դանիէլեանը: «Յուլիսի 26-ին նիստ կը հրաւիրեն, քանի որ նրանք առաջադրել են վարչապետի թեկնածու, նախագահը կը ստորագրի, արդէն կը սկսեն նրանք ընտրել ԱԺ Նախագահ, տեղակալներ եւ այլն», - ըսած է ան: Արտահերթ խորհրդարանական ընտրութիւններու արդիւնքներով «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցութիւնը ստացած է 71 մանտաթ, «Հայաստան» դաշինքը՝

29, «Պատիւ ունեմ» դաշինքը՝ 7: Նշենք, որ «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցութիւնը ստացած էր 658 761 ձայն կամ ընտրողներու ձայներու 53,91%-ը, «Հայաստան» դաշինքը ստացած է 269 481 ձայն կամ 21,09%-ը, «Պատիւ ունեմ» դաշինքը՝ 66 650 քուէ կամ 5,22%: Յիշեցնենք՝ արտահերթ խորհրդարանական ընտրութիւններուն մասնակցած էին 21 կուսակցութիւն եւ 4 դաշինք: Կուսակցութիւններու համար անցողիկ շեմը 5 տոկոս է, դաշինքներու համար՝ 7 տոկոս:

Հայաստանի Սահմանադրական դատարանը, 17 Յուլիսին, ուժի մէջ թողեց ԱԺ արտահերթ ընտրութիւններու վերաբերեալ ԿԸՀ որոշումը: Յիշեցնենք՝ քաղաքական 4 ուժեր՝ «Հայաստան» եւ «Պատիւ ունեմ» դաշինքները, ինչպէս նաեւ «Չարթօնք» եւ «Հայոց Հայրենիք» կուսակցութիւնները, դիմած էին ՍԴ՝ վիճարկելու Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի հրապարակած՝ ընտրութիւններու վերաբերեալ վերջնական արդիւնքները:

Տեսակետ

Պաքուի Կոմունայի Անկումը Թուրքիոյ Գործն Եր ԹԵ՝ Անգլիոյ

ՄԵԹԻ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Բրիտանական յաջողած է քողարկել շարք մը պատերազմներու մէջ իր խաղացած դերը՝ վարագոյրի ետին, ուրիշի ձեռքով իր շագանակը կրակէն վերցնելով:

Ներկայ գրութեան վերնագիրը, առաջին հայեացքով, կրնայ տարօրինակ կամ տարականոն թուիլ, բայց շատ բնական է եւ օրինաչափ, երբ նկատի ունենանք բրիտանական աղուխագիտութեան խաղերը պատմութեան մէջ: Կոմունայի անկումին համար Պաքու գործողուած Զօր. Տանսթըրվիլը (Dunsterville) Պաքուի անկումին պատասխանատուութիւնը կը բեռնէ Զայ Կոմունիստ եւ դաշնակցական ռազմիկներու ուսերուն, անոնց վերագրելով՝ անկարգապահութիւն, անհամագործակցութիւն, ծուլութիւն, վախկոտութիւն (անարիութիւն), դասալքութիւն եւ անապահովութիւն (unreliable)...:

Զայ բանասէր Արթին Արսլանեան ուզած է վերականգնել անկումին իրական պատճառը Անգլիոյ հանրային կարծիքին, դիւանագիտական ճկունութեամբ Անգլիոյ մեղաւոր կեցուածքը վերագրելով Զօր. Տանսթըրվիլի «սխալ»ներուն, շեշտելով հայ ռազմիկներուն արիւթիւնը: Այս նպատակով, ան գրած է ակադեմական ուսումնասիրութիւն մը, «Middle East Studies» միջազգային հանդէսի Դեկտեմբեր 1980 թուակիր համարին մէջ՝ «Dunsterville's Adventures: A Reappraisal» խորագրով, որուն ներածական պարբերութիւնը կ'ըսէ.

“The fall of Baku to combined Ottoman and Azerbaijani forces on 15 September 1918 ended the British involvement in Transcaucasia during the World War I and resulted in the death of thousands of Armenians”.

Պաքուի մէջ, տեղւոյն փոքրաթիւ ազերիներու փոքր զինուժը անկարող էր դիմակայելու Պաքուի Կոմունայի Կարմիր Պահակազունին, եւ կարիքը ուներ Օսմանեան Երիտթուրքական Թուրքիոյ մեծածախ մասնակցութեան պատերազմին եւ ատոր հրամանատարութեան: Օսմանեան բանակը պատերազմ հռչակած էր Անդրկովկասեան Դաշնութեան դէմ, եւ՝ զայն կազմող վրացիներէն, հայերէն եւ ազերիներէն կը պահանջէր լուծել զայն, հռչակել իւրաքանչիւրի անկախութիւնը որպէսզի իւրաքանչիւրին հետ կնքէր խաղաղութեան դաշնագիր: Միաժամանակ, օսմանեան բանակը կ'ուզէր բրիտանական զօրքէն առաջ հասնիլ Պաքու: Ամենէն կարճ եւ արագ ճամբան Արաքսի գլուհիէն հայկական երկաթուղագիծն էր: Բայց, Վեհիբ փաշան պարտուած էր Սարդարապատի ճակատամարտին մէջ եւ ստիպուած էր հիւսիսէն (Ղարաբաղիսայէն) արշաւել՝ աւելի երկար ու դանդաղ ճամբով հասնիլ Պաքու: Բրիտանիա, տեսնելով Օսմանեան Թուրքիոյ այս նպատակը, առաւել արագացնելու համար թրքական այս արշաւանքը, եւ Թուրքիոյ ձեռքով իրականացնելու համար իր իսկ բուն նպատակը եղող Պաքուի Կոմունայի անկումը, սկսաւ յայտարարել թէ՛ ինք որոշած է Թուրքիայէն առաջ հասնիլ Պաքու եւ արգիլել Պաքուի անկումը Թուրքիոյ ձեռքով...: Ուրեմն, Թուրքիա սկսաւ միակողմանի մրցավազք մը, մինչ Անգլիա՝ քողածածկելու համար Կոմունային օգնելու իր դիտումնաւոր չկամութիւնը, սկսաւ հերթական յայտարարութիւններով խաբել հայ Կոմունիստներն ու դաշնակցականները, թէ՛ ի մօտոյ մեծ ուժեր պիտի ուղարկէ Պաքու, առաւել խթանելու համար Թուրքիոյ վճռականութիւնը Անգլիայէն առաջ Պաքու հասնելու:

Արսլանեան, ճկուն դիւանագիտութեամբ, մերկացուցած է Անգլիոյ չկամութիւնը իրօք զօրք ղրկելու Թուրքիոյ դէմ Պաքուի պաշտպանութեան համար՝ ամբողջ երեք ամիսներու տեւողութեան: Նախ՝ Տանսթըրվիլի առաքելութեան տրուած շատ փոքրաթիւ զօրքը: Ապա՝ 3-4 ամիսներու տեւողութեան զօրավարին յաճախակի պահանջներուն փոխանակ գոհացում տալու, վերանորոգելով սուտ խոստումները...: Եւ՝ հայերը չեն դադրած խաբուելէ ու յաջորդական հիասթափութիւններէ:

Թէ ինչո՞ւ Անգլիա կը դիմէր այս երկերեսանի քաղաքականութեան, շատ պարզ է: Նախ՝ Ռուսաստանի դէմ իր բնական զինակիցը իր դէմ չգրգռելու համար: Ապա՝ իր բուն նպատակը եղող, իր բուն թշնամին (Պաքուի Կոմունային) տապալումը ճիշդէն գանձելու համար: Եւ հուսկ՝ առաւել սրելու համար ռուս-թրքական փոխադարձ թշնամութիւնը, անկարելի դարձնելով ռուս-թրքական ամէն մերձեցում, որ տեղի ունեցաւ երկու տարիներ ետք (1920 թուի Ապրիլի 24-ին), երբ Մուսթաֆա Զեմալ Նամակ գրեց Լենինին՝ իր ցանկութիւնը յայտնելով բարեկամական յարաբերութիւններ պահելու յեղափոխական Ռուսաստանի հետ, Արեւմուտքին դէմ: Եւ, երկու օր ետք, 26 Ապրիլին, Ազրայէճան յայտարարեց խորհրդային իշխանութիւն՝ «Ազրայէճանի յեղափոխական բանուորագիւղացիութեան» անունով, մինչդէռ յայտարարութիւնը կ'ըներ Մուսաւաթ կուսակցութիւնը...: Ասիկա

Ստեփան Զօրեան (Ռոստոմ) – Ստեփան Շահումեան

կը նշանակէր, թէ՛ Զեմալ եւ Ազրայէճան առժամաբար հրաժարեցան Փանթուրքիզմէն:

Վերադառնալով Տանսթըրվիլի առաքելութեան, Արսլանեան կը նշէ, թէ՛ Պաքուի սովետը միակուսակցական պոլշեիկեան կազմ չունէր (այլ՝ բազմակուսակցական դեմոկրատական, որուն մէջ պոլշեիկները Նոյնիսկ մեծամասնութիւն չէին): Պաքուի սովետի ոչ-պոլշեիկ անդամներն էին՝ հայ ազգայնականներ, ռուս սոցիալյեղափոխականներ եւ մենշեիկներ, որոնց հետ Տանսթըրվիլ մշակած էր սերտ կապեր...: Պաքուի սովետի այս անդամները, Յուլիսի 31-ի սովետի Նիստին, կը յաջողին մէկ ձայնի առաւելութեամբ որոշում կայացնել՝ դիմելու Բրիտանիոյ օգնութեան, որուն հակառակ էին պոլշեիկ անդամները: Այս որոշումին դէմ, անոնք կը հրաժարին սովետէն: Պաքուի սովետի Նոր կազմը Տանսթըրվիլի կը հաղորդէ իր որոշումը, զոր ան իսկոյն կը գործադրէ: Եւ՝ 4 Օգոստոսին արդէն Պաքու կը հասնի Բրիտանիոյ առաջին գումարտակը, որ պահանջուած չէր...: Եւ՝ պոլշեիկներու կարմիր պահակազունը, որ մեծագոյնն էր տեղւոյն ուժերուն, կը հռչակէ Պաքուի Կոմունան՝ իր ռուս, ազերի եւ հայ Կոմունիստ յեղափոխական ռազմիկներով, որոնց հետագային պիտի միանային Ռոստոմի գլխաւորած դաշնակցական ռազմիկները, երբ թուրք զօրքը հասաւ եւ սկսաւ քաղաքի հայերը ջարդել: Ռոստոմի համագործակցութիւնը Ստեփան Շահումեանի ղեկավարած Կոմունիստ ռազմիկներուն հետ, կը վկայէ անոր համահայկական ոգիին մասին, հակառակ իր կուսակցութեան ղեկավարութեան կամքին: Որովհետեւ՝ այդ ղեկավարութիւնը (Սիմոն Վրացեանի գլխաւորութեամբ), 5 Յունիսին, Պաքումի մէջ ստորագրած էր Թուրքիոյ պարտադրած ստրկամիտ դաշնագիրը, որ կը պահանջէր լուծարել եւ զինաթափել ոչ միայն Զօր. Անդրանիկի զինուորները, այլեւ՝ Ռոստոմի ռազմիկները: Եւ՝ այդ ղեկավարութիւնը կը պահանջէր Ռոստոմէն «անյապաղ տուն վերադառնալ իր ռազմիկներով»:

Բայց Ռոստոմ մնաց Պաքու եւ շարունակեց կռիւը Պաքուի Կոմունայի կողքին, պաշտպանելով Պաքուի հայութիւնը մինչեւ 19 Սեպտեմբեր (այսինքն՝ մինչեւ Պաքուի Կոմունայի անկումը): Ռոստոմի այս կուսակցական անհնազանդութիւնը համազօր էր սրբազան համահայկականութեան...: Ասիկա՝ մեր պատմութեան համահայկական գործակցութեան մատի վրայ համրուող ասուպային երեւոյթներէն մէկն էր:

Արսլանեան մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Բրիտանիոյ կառավարութեան ներկայացուցիչ Մարքտոննէլի սատիզմը՝ հրճուանքով դիտելով Պաքուի ռուս եւ հայ զինուորներուն յաջորդական ոգեւորութիւնը իր տուած խոստումներուն իբր հետեւանք, եւ ապա՝ անոնց ցաւատանջ յուսալքումն ու հիասթափութիւնը՝ իբր հետեւանք իր տուած շոյալ խոստումներուն սուտ ըլլալու բացայայտումին, երբ կը պարզուէր որ Պաքու գործողուած բրիտանական ուժերուն թիւը կը հասներ միմիայն 1000-ի: Մինչ թուրքերը արդէն գրաւած էին Պաքուի մեծագոյն մասը, իսկ մնացեալ մասն ալ կրնային գրաւել առանց փամփուշտ մ'անգամ գործածելու: Երբ Մարքտոննէլ կեղծ զարմանք կը յայտնէր այս իրողութեան համար, մինչդէռ ան արդէն մեծ գոհունակութեամբ ծանօթ էր դառն իրողութեան երբ այցելած էր Պաքու, բանը բանէն անցած էր արդէն...:

Շար. էջ 06

Տեօրթեուցի Պենոն Վասիլեանի Յուշերը Չոր Մերճուման-Չորք Մարգալան

Շար. Նախորդ շաբաթէն

Չիս տարաւ իր տունը, ներս մտանք, ձայն տուաւ՝ «Ֆաթիհէ, Մէյրէմ», ներսէն երկու ճէյրանի պէս երկար հասակով հարսեր դուրս եկան: Հագուստները հայկական էին, երկուքն ալ աղաւնիի նման էին: Երիտասարդը ըսաւ՝ «ձեզի եղբայր մը բերի»: Հարսերը հարցունցին՝

- Տղայ, դուն հա՛յ ես:

- Այո, ես հայ եմ:

- Է ո՞րտեղացի ես:

- Տեօրթեուցի եմ,- ըսի թրքերէնով,- հետս թրքերէն խօսեցէք, ես հայերէն չեմ գիտեր:- Սկսան թրքերէն խօսիլ, հարցունցին՝

- Ո՞վ ունիս:

- Աստուծմէ զատ մէկը չունիմ. հայրս, մայրս, եղբայրներս եւ քոյրերս Համայի վրաններուն մէջ հիւանդ-անօթի, արեւի կիզիչ տաքին չդիմացան, առաջ մայրս, յետոյ հայրս եւ միւսները մեռան: Հոն շատ գաղթականներ կային, ամէն օր քառասուն-հիսուն մարդ կը մեռներ, մեռելները հորերուն մէջ կը նետէին: Ես ողջ մնացի, փախայ: Տասներկու տարեկան էի, հիմա տասնչորս տարեկան եմ արդէն:- Երբ ես այս ամէնքը կը պատմէի՝ հայ աղջիկներուն աչքերէն արցունքներ կու գային, ես ալ լալով կը խօսէի:- Հիմա ես մուրալով կ'ապրիմ, յետոյ մուրալով գիւղէ-գիւղ երթալով Համա գացի, այդտեղէն ալ ուրիշ գիւղ մը, հիմա ալ շոգեկառքի ճամփան բռնած Հալէպ կ'երթամ: Օր մը գիւղէ մը դուրս եկայ շոգեկառքի ճամփան առի կ'երթայի, երկար մօրուքով ծեր մարդ մը գիս բռնեց, գետին պառկեցուց, շալվալս հանեց, առաւ գնաց, ես մնացի առանց շալվարի, կը տեսնէք այս շապիկիս տակի մասը գուլիսի փաթթոցը քակեցի երկու երես էր, մէկ երեսը շապիկիս կարեցի: Հիմա կ'ուզեմ Հալէպ երթալ:

Այս զոյգ աղջիկները գիս մտիկ ըրին արցունքոտ աչքերով, մէկը սկսաւ խօսիլ՝

- Եղբայրս, մեզ ալ Տէր Չօր տանող ճամփուն վրայ արաբները կու գային գեղեցիկ աղջիկները եւ փող տղաները կ'ուզէին, ոստիկանները մեզ ոչխարի նման կը ծախէին դրամով, կ'ըսէին՝ որմէկը կ'ուզէք տարէք, անոնք ալ կը գատէին, ուզածին կ'առնէին: Ան որ մերժէր՝ ոստիկանը սուրը փորը կը խոթէր ու կը հանէր: Անոնք որ հայր-մայրը դէմ դնէին՝ իրենց զաւակները չտալու, անոնք ալ կը սպաննէին: Աս մեր Սեյիմ Էֆենտին եկեր էր որ ինք ալ երկու ոչխար առնէ, ոստիկաններու հետ համաձայնէր Է, մտեր Է գաղթակայանը, որ երկու աղջիկ հաւնի-տանի: Մենք ալ երկու քոյրեր ենք, երբ տեսանք այս ճիւղանի՝ պէս տղան, մեր մամային ըսինք՝ «մամա, աս տղան հարուստի զաւակ կ'երեւայ ձեզեք մեզ թող տանի»: Մայրս՝ «դուք գիտէք աղջիկներս» ըսաւ: Մենք երկուքս պահուողտած էինք, դուրս ելանք ինքնակամ: Երբ մեզ տեսաւ, հաւնեցաւ այս ճիւղան Սեյիմ Էֆենտին, մեզի՝ «հոս եկէք, ոչխարներ» ըսաւ արաբերէնով: Մենք ալ գիտցանք որ մեզի հաւնեցաւ, «մենք արաբերէն չենք գիտեր» ըսինք: «Անէ Նարանի» ըսաւ, մեր ձեռքէն քաշեց՝ «եալլա» ըսաւ: Այն ատեն հայրս, մայրս մեր հագուստները բերին, լալով տուին մեզի, համբուրուեցանք, այս ճիւղան Սեյիմ Էֆենտին մեր պապային եւ մամային ձեռքերը համբուրեց, մեզ իր ձեռքերուն նստեցուց հոս բերաւ: Հայրը աս գիւղին գիւղապետն է, երկու օր հարսանիք ըրաւ մեզի հարս տուաւ Սեյիմ Էֆենտինին: Շատ լաւ մարդիկ են այս Էֆենտիները: Կէսգիշեր եղաւ, մեր խօսակցութիւնը վերջ չունէր:

- Հիմա Սեյիմ Էֆենտին կ'ուզէ որ դուն ալ իր եղբայրը եւ մեր եղբայրը ըլլաս, քանի որ դուն ալ մէկը չունիս: Հալէպ պիտի երթաս ի՞նչ պիտի ընես. հոս կեցիր մեզի եղբայր կ'ըլլաս,- ըսին:

Ես ալ խօսք տուի՝ «ձեզի եղբայր կ'ըլլամ» ըսի: Կէսգիշերը անցած էր, ելան թէյ բերին, հաց-կարագ-պանիր տուին, կերանք-խմեցինք, ըսին՝ «այլեւս պառկի՛նք», ինծի արաբական ծածկոց մը բերին, բարձ մըն ալ, «հոս սետիրին վրայ պառկի,- ըսին,- վաղը քեզի կը լոգցնենք, լաւ հագուստներ կը բերենք», զիս հոն պառկեցունցին, իրենք ալ ներս մտան պառկելու:

Ես պառկեցայ, բայց աչքերուս քուն չի գար, ես ինծի կը մտմտամ՝ «Պենոն, եթէ դուն հոս մնաս Ֆաթմային չես կրնար միանալ. չէ՞ որ դուն միտք դրեր էիր՝ մինչեւ Ֆաթմային պիտի երթամ, վաղը քեզի նոր հագուստ կու տան, այլեւս չես կրնար տեղ մը երթալ. փախչիլ ալ ուզես՝ քեզի կը բռնեն, հագուստներդ կ'առնեն, թերեւս ալ մեռցնեն...»: Ես ինծի կը խօսէի այսպէս, իրենք ալ ներսը իրարու հետ կը խօսէին, ձայներնին կը լսէի: Սեյիմ

Էֆենտին դուրս ելաւ, շուրջը նայեցաւ, ետ ներս մտաւ ըսաւ՝ «կը պառկի»: Ներսի ձայնը դադարեցաւ, ըսի՝ «անպայման քնացան, հիմա լուսնալու ժամանակը կը հասնի. երկինքի աստղերը կը փայլին, լուսինի լոյսէն ճամփան լուսաւոր Է եւ շոգեկառքի գիծը գրեթէ կ'երեւի: ...Պենոն, ելիր այստեղէն ալ փախչիր, մի՛ կենար, գնա՛ մինչեւ Ֆաթման գտնես»: Միտքս ինծի հանգիստ չի ձգեր, չեմ կրնար քնանալ, գիւղին քովէն անցնող շոգեկառքի գիծն ալ կ'երեւի, պայուսակս ալ քովս Է, մէջս ալ քիչ մը հաց կար...: Ծիշտ այդպէս ալ ըրի. ելայ գիւղէն, շոգեկառքին գիծը առի, քիչ մը յարմար տեղ մը գտայ խոտերու մէջ, գլուխս դրի քնացայ: Քնացեր-մնացեր եմ:

Աչքս բացի՝ տեսնեմ արդէն արեւը մարը կը մտնէր, իրիկուան մօտ էր, շոգեկառքի ճամփան ուղիղ տափարակ ճամփայ էր, ամէն ինչ կ'երեւէր: Ջուրի ճամփան շոգեկառքի գիծին շատ մօտ էր: Տեղէս չշարժեցայ՝ մինչեւ մուլը կոխէ: Մուլը կոխեց, ելայ ճամփայ: Լուսինը ելած էր: Արաբները գիշերները ճամփայ չէին ելլէր, ատիկա սորված էի: Հիմա ճամփան իմս էր, նորէն ալ գգուշ էի, ետեւ-առջեւ նայելով, ուշադրութեամբ կը քալէի, եթէ պզտիկ ձայն-շարժում տեսնէի՝ մէկ կողմ պիտի պահուողտէի: Մինչեւ առտու քալեցի: Սկսաւ լուսնալ - ամառը արդէն գիշերները կարճ կ'ըլլան - ամէն ինչ երեւնալ սկսաւ. պարտեզներ, կանանչութիւն...մէջ մըն ալ տեսայ առջեւէս մարդ մը կ'երթայ, մարդուն ետեւէն հասայ, տեսայ որ զինուորական դասալիք մըն էր, զինուորական պատռտած հագուստ հագած, իրեն արաբերէն հարցունցի՝ «դուն ո՞վ ես»:

- Ես թուրք եմ,- ըսաւ,- զինուորական եմ փախայ:

Քսան տարեկանի մօտ երիտասարդ էր: Ասոր հետ քալեցի,

- Ո՞րտեղացի ես,- հարցունցի:

- Քիլիսցի եմ,- ըսաւ:

- Քիլիս հասնելու դեռ հինգ օր կայ,- ըսի:- Ծամփուն երկու կողմերը ձմերուկի դաշտեր կային, դիմացի կողմը գիւղ մը կ'երեւար: Բաւական քալեցինք, ձմերուկի դաշտէ մը երկու պահակներ ելան ձեռքերնին մէկական զաւազան մեզ բռնեցին: Ինծի հարցունցին «շու տին էք»: «Ես հայ եմ», ըսի: Դասալիքին հարցունցին «շու տին էք»: Այս թուրքը արաբերէն չէր գիտեր, ինծի հարցունց ի՞նչ կ'ըսէն: Ըսի՝ «ի՛նչ ազգ ես կը հարցնեն»: «Ես թուրք եմ ալ համոզիկիլահ միւսիլման եմ», ըսաւ: Պահակները՝

- Ուրեմն դուն փախած ես,- ըսին, սկսան զաւազանով զարնել, յետոյ,- հանուի՛ր նայիմ,- ըսին: Չիսուողը ինծի հարցունց՝ ի՛նչ կ'ուզեն, ըսի՝ «դրամ կ'ուզեն»: Պահակները ինծի մէկ կողմ քաշեցին,- ընթիւ Էրմէն միսքին, հոս կեցիր,- ըսին, սկսան տուր՝ հա կու տաս՝ զաւազանով ծեծել զինք, վրայի տաքատը հանեցին, ծունկերէն վեր լաթերով կապուած միջանի հինգնոց պղինձ դրամներ կային մէջտեղ ելան:- Դրամ չունիմ կ'ըսէիր, ասոնք ի՛նչ են,- ըսելով նորէն ծեծեցին, ինծի՝- ընթիւ Էրմէն միսքին, եալլա րուհ,- ըսին: Ես ճամփաս քալեցի, իրենք դեռ կը ծեծէին: Քիչ մը երթալէս ետք ան ալ ձգեր էին, մէջ մըն ալ լսեցի ետեւէս կը կանչէր՝ «աղքատաշ, տուր», կեցիր միասին երթանք: Ետ դարձայ, տեսայ կաղիկ-մաղիկ ետեւէս կու գայ: Ես քայլերս անելի մեծցուցի, երեւոյդ գիւղը հասայ, սկսայ տուները մտնել, հաց հաւաքելով պայուսակս լեցուցի, գիշերելու տեղ մը գտայ, շատ յոգնած էի՝ մեծ ծառի մը տակ երկնցայ հանգիստ ըրի մինչեւ իրիկուն: Այս գիւղն ալ Նարանի՝ քրիստոնեայ էին, «Էրմէն միսքին կ'ըսէին»:

Իրիկուն եղաւ, ամէն մարդ տունը քաշուեցաւ, ես ալ իմ պատրաստած տեղս գացի պառկեցայ: Առաւօտ ելայ այդտեղէն, ճամփայ ինկայ, քալեցի: Ամէն կողմ կանանչութիւն, պտղատու ծառեր կային: Ժամը անգամ մը ծառի մը տակ կը հագնէի: Կէսօրուան ժամանակ շատ տաք կ'ընէր, կը քրտնէի, կռնակիս ողիները ինծի անհանգիստ կ'ընէին: Կէսօրէ ետք էր, դիմացս բարձր գիւղ մը կ'երեւէր, ուղղակի այդ գիւղը քալեցի, քիչ մը մօտեցայ տեսայ գիւղը մեծ բազմութիւն մը կայ, ձիեր կան: Դեռ գիւղ չմտած տեսայ՝ տասնհինգ-քսան հոգի ձիերը նստան գացին, մնացած մարդիկ ալ իրենց տուները գացին: Ես հասայ գիւղ, գացի այդ բազմութիւն եղող տեղը, տեսայ մեծ տուն մը, հինգ-տասը կիներ պնակներ կը լուան-կը մաքրեն: Մօտեցայ կիներուն: Ես դեռ բան մը չըսած՝ կին մը ինծի «Եա ուալէտ ինթի ժու՛ան» ըսաւ: Ես ալ՝ «Է նաամ, անէ ժուան», ըսի: Այդտեղ խոշոր բարտիի ծառ մը կար, կիներ ըսաւ «հոս նստիր, քեզի կերակուր բերեմ կեր»: Նստայ ծառին տակ սպասեցի: Կիներ գնաց, հինգ վայրկեան ետք եկաւ մեծ պնակ մը ձաւարի փիլաւ, վրան մեծ կտոր մը ոչխարի խաշած միս, երկու թոնիրի հաց տուաւ՝ «քոլ եա ուալէտ» ըսաւ, գնաց:

Տեօրթեուլցի Պենոն Վասիլեանի Յուշերը...

Սկիզբը Էջ 04

Բերած հացը երեք-չորս մարդ ուտեր՝ կը բաւէր: Ես սկսայ ուտել, կինը նորէն եկաւ, այս անգամ ձեռքը մեծ կուժ մը թան՝ «ըշրապ եա ուալէտ» ըսաւ, գնաց: Ես լաւ մը կերայ, թանը խմեցի վերջացուցի: Այնքան կերայ, որ շարժելու տեղ չմնաց, ծառի շուքին տակ նստած մնացի: Մէկ ժամ ետքը երեք ձիաւորներ վերադարձան, երկուքը՝ ոստիկաններ, մէկը՝ մետաքսէ *զուպուն* հագած, գլուխը սրմալի *ակիլով* աղա մըն էր: Այս աղան գիւղի գիւղապետն է եղեր:

Գիւղի մուտքին տեսածս բազմութիւնը այդ շրջանի քայմաքամն է եղեր. գիւղապետը իր երկու ոստիկաններով միասին քայմաքամին ճամփու դրեր էր ու վերադարձեր:

Ոստիկանները ձիերէն իջան, աղային ձիուն սանձը բռնեցին, աղան վար իջաւ, ոստիկանները ձիերը տարին իրենց տեղերը կապեցին: Աղան գիւ տեսաւ որ ծառին տակ նստած եմ, ինծի պոռաց. «Եա ուալէտ ինթի մին, քովս եկուր»: Մօտեցայ՝ «անէ ուալէտ ֆաիր, Էրմէնի» ըսի:

- Անունդ ի՞նչ է:

- Պենոն,- ըսի:

- Մէկը չունի՞ս:

- Ոչ, միակ Աստուածս կայ, հայր-մայր-քոյր-եղբայրներս Համայի մէջ մեռան, ես միւսակ մնացի, ճամփան արաքները կողոպտեցին գիւս, հիմա Հալէպ պիտի երթամ...: Ինծի մտիկ ըրաւ, յետոյ հարցուց՝

- Քանի՞ տարեկան ես:

- Տասնչորս տարեկան եմ:

- Հալէպ ի՞նչ պիտի ընես:

- Հալէպ շատ հայեր կան, ինծի գործ կու տան կ'աշխատիմ:

- Մենք ալ նարանի ենք, հայերը կը սիրենք, դուն ալ մէկը չունիս եղեր, հոս կեցիր, դուն ալ իմ տղաս կ'ըլլաս: Ես քեզի լաւ հագուստ կը հագցնեմ, դուն լաւ տղայ ես, Հալէպ ի՞նչ գործ ունիս, յետոյ զինուորները քեզի կը բռնեն, գաղթականութենէ փախած իբրեւ՝ քեզ կը բանտարկեն: Ես մէկ տղայ ունիմ, քեզմէ քիչ մը մեծ է, հիմա կու գայ կը տեսնես, ձիով գործաւորներուն վրայ կը հսկէ, երկուքդ եղբայր կ'ըլլաք, ձիերը կը հեծնեք դաշտերը կը պտտիք, գործաւորներուն կը հրամայեք:

Յանկարծ տեսանք ձիաւոր մը կու գայ: Աղան ըսաւ՝ «տեսա՞ր, եղբայր կու գայ»: Տղան եկաւ, ձիէն իջաւ, հօրը ձեռքը համբուրեց, ինչ որ ըրած են պատմեց, մինչայդ ոստիկան մը եկաւ, տղուն բարեկի կեցաւ, ձին առաւ-տարաւ: Աղան ինծի դարձաւ՝ «տեսա՞ր, դուն ալ այդ եղբօրդ պէս պիտի ըլլաս, յետոյ քեզի կ'ամուսնացնեմ, առանձին դաշտեր կու տամ» ըսաւ: Տղուն հագած *զուպունը* եւ *Փոշիշ² ակիլը* կը փայլէին:

Ես ոտքի ելայ ձեռքերը համբուրեցի: «Եկուր տուն երթանք», ըսաւ: Ես այլեւս ամչեցայ, հետը քալեցի: Հիս հիւրասրահ տարաւ՝ «հոս կեցիր, ես քիչ մը վերջ կու գամ» ըսաւ: Նստայ, շուրջս նայեցայ, սենեակին մէջ արաքական հիւսուած քիլիմներ փռուած էին, մէկ կողմը՝ քառասուն-յիսուն անկողին վրայ-վրայի դրուած էին հիւրերու համար: Միջին տարիքի կին մը սեղան մը փռեց սենեակին ճիշտ մէջտեղը, կլոր մեծ արծաթափայլ ափսէ մը բերաւ, մէջը լեցուն ձաւարի փիլլաւ, վրան՝ կէս ոչխարի խաշած միս, եւ դոյլ մը թան, մէջը շերտի մը եւ չորս արծաթափայլ շուրի թաս:

Երկու վայրկեան ետք աղան եւ երկու ոստիկաններ ներս մտան, նստան սեղանին շուրջ, ինծի ալ կանչեցին՝ «Եկուր մեզի հետ կեր» ըսին: Ես ալ ըսի՝ «դուք կերեք, ես քիչ առաջ կերայ, շնորհակալ եմ»: Քիչ մը պնդեցին, թաս մը թան տուին, թանը խմեցի: Ասոնք սկսան ուտել, ամէն մէկը կտոր մը միս փրցուց, առջեւին մէկական հաց առին, խոշոր-խոշոր հացի պատառներ փիլլալին վրայ դնելով բերաննին տարին, միասին միսը խաժնելով կերան, թանը խմեցին: Սպասաւորները եկան սեղանը տարին, անմիջապէս չորս գաւաթ սուրճ բերին, մէկը ինծի հրամցուցին, ես՝ «շնորհակալ եմ, սուրճ չեմ խմեր» ըսի:

Սուրճերնին խմեցին, աղան սկսաւ իմ մասին խօսիլ. «այս հայ տղան իմ եկրորդ տղաս պիտի ըլլայ...» մէկ ժամի չափ խօսեցան, յետոյ դուրս ելան: Քիչ ետք կին մը եկաւ, ինծի ըսաւ՝

- Տղաս, այսօր հոս պիտի պառկիս, վաղը աղան քեզի հագուստ պիտի բերէ որ հագնիս:

- Շատ լաւ, եա ըմմի,- ըսի ես:

Սուրճը կոխած էր: Հիմա նորէն սկսայ մտմտալ՝ «Եթէ աստեղ մնամ Ֆաթման

չեմ կրնար տեսնել: Պատերազմը վերջանայ՝ Տեօրթ Եոլ չեմ կրնար երթալ, աստեղ արաք կ'ըլլամ, կը մնամ, կորսուած մէկու մը պէս պիտի ըլլամ, եկուր Պենոն, աստեղէն ալ փախչիր...»: Միտքս կ'աշխատի, աչքս քուն չի գար, ի՞նչ ընեմ, շուարած մնացեր եմ: Դուրս ելայ, ասկողմ-անկողմ նայեցայ՝ մուօ է, ետ ներս մտայ, ժամ մը ետք նորէն դուրս ելայ, նստայ, կէս ժամու չափ: Յանկարծ դուռի ձայն առի, անմիջապէս այնտեղ պառկեցայ, քնացած ձեւացուցի: Աղան է եղեր, քովս մօտեցաւ: Ես ծանր քունէ արթնցածի պէս աչքերս շփեցի: Հարցուց՝ ինչու ներսը չեմ պառկած դուրսն եմ: Ըսի՝

- Աղա, վարժուած եմ դուրսը պառկելու, յետոյ ներսը տաք է չկրցայ քնանալ: - Լաւ պառկիր,- ըսաւ: Ինք դեռ չհեռացած, ես սկսայ խռկալ: Քիչ մը կեցաւ ու գնաց:

Մէկ ժամ ետք լուսինը ելած կը փայլէր արդէն: Ելայ, «առաջ Աստուած» ըսի ու ճամփան առի, արագ-արագ ետես նայելով քալեցի ու քալեցի մինչեւ առաւօտ: Ամէն ինչ երեւիլ սկսաւ: Սկսայ մտածել՝ արդեօք ոստիկաններ ետեսէս կ'ուղարկէ՞ թէ՞ կը հրաժարի ինծմէ... վախնալով քալեցի:

Այդօր գիւղ մը մտայ, քիչ մը հաց հաւաքեցի, հոն ալ պառկեցայ: Յաջորդ օր ուրիշ գիւղ մը հասայ, հոն մնացի: Աստեղէն Հալէպի բերդը կ'երեւէր, իրիկունը հասայ Հալէպ:

Ես Հալէպը լաւ գիտէի արդէն, ուղղակի գացի հայկական եկեղեցի: 1917 Մայիս ամսուն մտայ եկեղեցի, եկեղեցիին բակը կեցայ, մէկէն տեսայ մօրաքոյրս՝ հաճի Մայրամը, գացի իրեն «մօրաքոյր» ըսի փաթօնեցայ: Մօրաքոյրս գիւս գրկեց, համբուրեց, սկսաւ լալ, սիրել ինծի: Երկուքս միասին սկսանք լալ ու լալ, քիչ մը ուշքի եկաւ, հարցուց՝ «պապադ ո՞ղջ է»:

- Այո ողջ է:

- Հապա մամա՞դ:

Ես սկսայ լալ:

- Վայ իմ խանութ քոյրս մեռա՞ւ,- ըսելով, ձեռքերը ծունկերուն զարկաւ, սկսաւ լալ: Միջանի վայրկեան ետք, դարձեալ սկսաւ քոյրերուս, եղբայրներուս՝ ամէն մէկուն մասին զատ-զատ հարցնել: Ես ալ մէկ-մէկ պատմեցի ամէնուն մասին, երկու տարուան ընթացքին ի՞նչպէս ըրինք, ու՞ր գացինք, ինչե՞ր տեսանք, ի՞նչ ըրինք, տունէն փախչիլս, գիւղէ-գիւղ քաղաքէ-քաղաք մուրալս...աս ամէնը պատմեցի այդ գիշեր մինչեւ առտու: Մօրաքոյրս աղջիկ մը ունէր՝ ինը տարեկան, եւ երկու մանչ, մէկը՝ հինգ, երկրորդը երեք տարեկան: Ամուսինը մեռած էր, այդպէս ալ իրենք Հալէպ մնացեր էին, զինուորական տեղ մը կ'աշխատէր, իրեն օրական հինգ հաց կու տային: Հինգ հացը հագիւ երեք քիօկրամ կշիռք ունէր: Եկեղեցիին մէջ կը պառկէին: Հիմա մօրաքոյրս ինծի համար ի՞նչ պիտի ընէ. եթէ հացին մէկը ինծի տայ՝ իրենք անօթի պիտի մնան... այսպէս երեք օրեր անցուցինք, օրական մէկ հաց ուտելով:

Այդ երեք օրերուն ընթացքին գլուխս ինչ որ անցեր էր ամէնքը պատմեցի մօրաքոյրս՝ գերմանացին, հայ երկու քոյրերը, գիւղապետը... մօրաքոյրս մտիկ ըրաւ ինծի, վերջը ինք ալ պատմեց.

- Ժամանակին ծոյլ, անխելք երտասարդ մը կայ եղեր: Այս երտասարդը «ես բախտ չունիմ, պիտի երթամ Աստուածը գտնեմ իրմէ բախտ պիտի խնդրեմ» ըսեր՝ ճամփայ ելեր է, լեռներ-ծորեր քալեր է: Դաշտի ճամփուն վրայ երկու աչքերը կոյր առիւծ մը տեսեր է, առիւծին բարեկեր է: Առիւծը հարցուցեր է ու՞ր կ'երթաս, տղան ալ ըսեր է՝ Աստուածը գտնելու, իրմէ բախտ ուզելու: Ան ալ ըսեր է՝ իմ աչքերուս համար ալ դեղ ուզէ, եթէ գտնես՝ հետդ բեր: Տղան լաւ ըսեր է, ճամփան շարունակէր է, աղբիւր մը տեսեր է: Աղբիւրին քով ծառ մը կայ եղեր, ծառը լեզու ելեր է՝ այ տղայ, ու՞ր կ'երթաս: Տղան՝ Աստուծմէ բախտ պիտի խնդրեմ ըսեր է: Ծառն ալ ըսեր է՝ իմ տերեւներս երբեք չեն կանաչնար, միշտ դեղին-ոսկեգոյն են, ե՞րբ պիտի կանանչ ըլլան, հարցուր Աստուծոյ: Ծառին ալ լաւ ըսեր է, ճամփան շարունակէր է: Անապատ մը հասեր է, անապատին մէջ պալատ մը տեսեր է, գացեր այդ պալատին հիւր եղեր է: Այդ պալատին տերը ճահիլ երիտասարդ աղջիկ է եղեր, բայց հիւանդ: Այս աղջիկը հարիւրաւոր ոչխարներ, կովեր, ուղտեր, ծառաներ ունի եղեր: Աղջիկը իրեն հարցուցեր է ու՞ր կ'երթաս, տղան ալ ըսեր է Աստուծոյ քով իրմէ բախտ պիտի ուզեմ: Աղջիկն ալ ըսեր է հարցուր Աստուծոյ իմ հիւանդութիւնս ինչէ՞ն կ'անցնի: Աղջկան ալ լաւ ըսեր է, ճամփան շարունակէր է... շատ թէ քիչ գացեր է մեծ մօրուքաւոր մարդ մը հանդիպեր է:

Տեսակետ

Պաքուի Կոմունայի Անկումը Թուրքիոյ Գործն Էր ԹԵ՛ Անգլիոյ

Սկիզբը Էջ 03

Արսլանեան նաեւ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ բրիտանացի զինուորականներու հրճուանքը՝ տեսնելով որ օսմանեան բանակը շղթայագերծած է յարձակողական մը Անդրկովկասի ֆետերաթիֆ հանրապետութեան վրայ, երբ արդէն նախկին ռուսական Օգակոմ կոչուած Անդրկովկասը անջատուած էր Ռուսաստանէն՝ մերժելով յեղափոխական Ռուսաստանի կազմին մէջ մնալ: Որովհետեւ՝ բրիտանական կառավարութիւնը քաջ գիտէր որ Անդրկովկասը Ռուսաստանի ազգային անվտանգութեան գոտին էր: Եւ թուրքերը, 1918 թուի Մայիսին, ֆետերաթիֆ հանրապետութեան տարանջատումը պահանջեցին (վրացիներէն, հայերէն եւ ազերիներէն պահանջելով բաժնուիլ իրարմէ՝ հռչակելով իրենց անկախութիւնը) որպէսզի իւրաքանչիւրին հետ կնքէ տարբեր պայմաններով խաղաղութեան դաշնագրեր (Հայաստանի հետ՝ ծանրագոյնը):

Արսլանեան կը նշէ, որ այս հանրապետութիւնը ոչ մէկ ընդդիմութիւն ցուցաբերեց օսմանեան բանակի յարձակողականին դէմ: Եւ երեքը, Մայիսի վերջերուն, հռչակեցին իրենց անկախութիւնը իրարմէ: Վրացի մենշէւիկները օգտագործեցին թուրք-գերման մրցակցութիւնը՝ տիրապետելու Անդրկովկասին: Անոնք Գերմանիոյ պաշտպանութեան դիմեցին եւ ստացան: Այդպիսով՝ խաղաղութեան անոնց դաշնագիրը ունեցաւ հեշտ պայմաններ: Ազերի մուսաւաթականները, որոնք կը համակրէին Թուրքիոյ թուրանական ծրագրին, պահանջեցին Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը: Իսկ հայ դաշնակցականները չկրցան ապահովել Գերմանիոյ պաշտպանութիւնը եւ ստիպուեցան կնքել Պաթումի ծանր պայմաններով դաշնագիրը, ենթարկուելով ստրկացուցիչ հողային եւ զինուորական զիջումներու:

Այսօր, արդեօք կրնայ գտնուիլ հայ մը, որ չըսէ թէ այդ պայմաններուն մէջ ինչո՞ւ հայերն ալ չդիմեցին Ռուսաստանի պաշտպանութեան:

Արսլանեան նաեւ՝ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Պաքուի մէջ տիրող չափազանց բարդ իրավիճակը: Ան կը գրէ. «Անդրկովկասը կը կառավարուէր Ռուսաստանի Անդրկովկասեան Կոմիսարիատի կողմէ, որ շրջանային գործադիր իշխանութիւն մըն էր, կը կոչուէր Օգակոմ եւ կը բաղկանար վրացական, հայկական եւ ազերի ներկայացուցիչներէ, որոնք չընդունեցին Ռուսաստանի նոր պոլշէւիկեան ռեժիմը, զոր յեղափոխական Ռուսաստանը չպարտադրեց անոնց: Անոնք, ազատօրէն անջատուելով Ռուսաստանէն, կազմեցին Անդրկովկասեան ֆետերաթիֆ Հանրապետութիւնը, որուն մէջ տիրող էին վրացի մենշէւիկները, հայ դաշնակցականները եւ ազերի մուսաւաթականները: Այս հանրապետութեան մէջ գոյութիւն չունէր տիրապետող ազգային, կրօնական, քաղաքական կամ զինուորական կազմակերպութիւն մը: Բայց, վրացի մենշէւիկները աւելի հեղինակութիւն ունէին քան միւս երկուքը՝ քաղաքական հարցերուն մէջ: Հայ դաշնակցականները աւելի զօրաւոր էին միւս երկուքէն՝ զինուորական ուժով: Իսկ ազերի մուսաւաթականները երրորդական կարգի վրայ էին, քանի որ Պաքուն ընդունած էր խորհրդային ռեժիմը եւ չէր ճանչնար այս դաշնակցական հանրապետութիւնը, որովհետեւ Պաքուն ազերիներու թէ մեծագոյն քաղաքն էր եւ թէ ալ քարիւղային: Իսկ հայոց երեւանը կը զիջէր վրաց Թիֆլիսին եւ ազերիներու Պաքուին, եւ՝ հայկական զօրքին ու Ազգային Խորհուրդին նստակայանն ու նստատեղին Թիֆլիսն էր: Պաքու քաղաքի իրավիճակը նուազ բարդ չէր: Հոս միակ կազմակերպութիւնը որ կրնար յաւակնիլ քաղաքի գերագոյն ուժը ըլլալու, Պաքուի սովետն էր, որ կը ճանչնար Փետրոկրատի մէջ հաստատուած նոր պոլշէւիկեան ռեժիմը: Այդուհանդերձ, Պաքուի սովետին մէջ մեծամասնութիւն չէին պոլշէւիկները: Սակայն, սովետի նախագահը Ստեփան Շահումեանն էր, որ պոլշէւիկեան նոր իշխանութեան կովկասեան հարցերու արտակարգ կոմիսարն էր եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր Պաքուի սովետի միւս ոչ-կոմունիստ անդամներուն մօտ: Պաքուի մէջ, Պաքուի սովետի գլխաւոր մրցակիցը Պաքուի Տուման էր, որ կը ներկայացնէր Պաքուի կապիտալիստներն ու բուրժուազիան եւ կը վայելէր նեցուկը մենշէւիկ գատեթներու եւ շատ փոքրաթիւ հատուած մը հայերու եւ ազերիներու: Սակայն, Պաքուի սովետը ունէր իր կարմիր պահակազունը: Պաքուի Տուման չունէր ոչ մէկ զինեալ խմբաւորում: Այսուհանդերձ, Պաքուի պոլշէւիկեան սովետը իր մենաշնորհը չէր դարձուցած զինական ուժը: Քաղաքի մօտ 95,000 ազերի բնակչութեան մեծամասնութեան արտօնուած էր ունենալ իրենց սեփական զինեալ խմբաւորումը, որ վերապահութիւն կը ցուցաբերէր Պաքուի թէ՛ սովետին եւ թէ Տումային հանդէպ, եւ կը գտնուէր իսլամական Ազգային Խորհուրդի վերահսկողութեան տակ, որ մեծ ուժ մը

չէր: Աւելի մեծ ուժը Ռուստոմի ռազմիկներու խմբաւորումն էր, որ մինչեւ թուրքերու հասնիլն ու հայերը ջարդելու սկսիլը, պահպանած էր իր անջատ գործելաձեւը: Սակայն, երբ սկսան ծրագրեալ կերպով հայերու ջարդերը, Ռուստոմի ռազմիկները, Ստ. Շահումեանի ռուս եւ հայ ռազմիկներուն հետ կողք-կողքի կռուեցան թուրք-ազերիական միացեալ բանակին դէմ»:

Եթէ՝ 1918 թ. Մայիսին, Հայոց Ազգային (դաշնակցական) Խորհուրդը Թիֆլիսէն չհռչակէր Թուրքիոյ պարտադրած անկախութիւնը, եւ յետոյ ալ՝ Յունիս 5-ին չստորագրէր Պաթումի ստրկական դաշնագիրը, այլ՝ հայկական զօրքը բերէր Երեւան եւ Մոսկուայի յայտնէր Հայաստանի բարեկամութիւնը եւ պաշտպանութիւն պահանջէր (ինչպէս ըրաւ Քեմալ 1920 թ. Ապրիլի 24-ին), տէր կանգնելով Սարդարապատի յաղթանակին, հետեւանքը մեզի աւելի նպաստաւոր չէ՞ր ըլլար, քան՝ Պաթումի ստրկական դաշնագրի հետեւանքը: Արթին Արսլանեան, մօտ վեց տարիներ առաջ, այն նիւթին շուրջ ուսումնասիրութիւն մը ստորագրած էր “Armenian Review” հանդէսի 1974 ամառ թուակիր համարին մէջ, 146-159 էջերուն վրայ, հետեւեալ վերնագրով. “The British Decision to Intervene in Caucasia during World War I”:

...

Հայերս բազմիցս խաբուած ենք Բրիտանիոյ սուտ խոստումներէն, քանի որ չունինք յեղափոխական ոգի, այլ՝ կը տառապինք ուրիշին ապաւինելու քրոնիկ հիւանդութենէ: Մինչդեռ, Խրիմեան Հայրիկ, 1878-ին, մեզի կը պատգամէր մեր թուրք շերտի վերածել պողպատէ շերտի՝ յեղափոխական ոգիով, որպէսզի դառնայինք ինքնիշխան ժողովուրդ: Իսկ ապաւինողականութեան մեզ ստրկացնող ախտը մեզ հաւկոյր կը դարձնէր, որպէսզի հաւատայինք նոյնիսկ վրանբաց սուտ խոստումին: Այսօր ալ, տակաւին չենք բուժուած այս ախտէն եւ կը շարունակենք մեզի թշնամի Արեւմուտքէն սպասել օգնութիւն: Մեր երկրորդ ախտին ալ պատճառով, որ մեր բնագանցական մտածելակերպն է, որուն հետեւանքով մենք կ'ընտրենք Արեւմտաթրքական արեւելում: Մինչդեռ, մեր փրկարար արեւելումը Ռուսականն է, որուն եթէ ապաւինինք, գէթ մասամբ կը փրկուինք: Իսկ եթէ յեղափոխական ոգիով Ռուսաստանի իրաւահաւասար զինակիցը ըլլանք՝ ինքնիշխանօրէն, ոչ միայն ամբողջովին կը փրկուինք, այլեւ՝ կը բարգաւաճինք, ինչպէս էր Սովետ Հայաստանը: Երբ կ'ըսենք, թէ պատմական երեք Հայաստաններէն միակ վերապրողը եղաւ Ռուսահայաստանը, ըսել կ'ուզենք՝ ապաւինած էինք Ռուսաստանին: Բայց, երբ կը խօսինք Սովետ Հայաստանի մասին մենք շեշտած կ'ըլլանք Ռուսաստանի հետ մեր զինակցութեան բարիքները:

Ուրեմն. մեր բնագանցական հակագիտական մտածելակերպը մեզ գրկած է՝ իրարմէ զատորոշելու մեր իրական թշնամիներն ու իրական բարեկամներուն կարողութենէն:

Ոչ մէկ առողջ միտքով հայ կրնայ անյիշաչար ըլլալ բրիտանական կայսրութեան սառնարիւն հայատեացութեան հանդէպ: Ոչ մէկ հայ կրնայ մոռնալ սա դէպքը. երբ թուրքերը Իզմիրի ծովափէն հազարներով յոյներ եւ հայեր կը ջարդէին ու ծովը կը թափէին, հայերը՝ ըստ սովորութեան, դիմեցին Բրիտանիոյ, անկէ օգնութիւն խնդրելով: Բրիտանիոյ պաղարին ու նենգ պատասխանը եղաւ. «Մեր մարտանաւերը չեն կրնար Արարատ լեռը բարձրանալ», մինչ բրիտանական մարտանաւերը խարսխուած էին Իզմիրի դիմաց:

Արթին Արսլանեան, իր այս գրութեան մէջ, Զօր. Տանսթըրվիլը քննադատելով, քննադատած է Բրիտանիոյ կառավարութիւնը, որովհետեւ զօրավարը օրը-օրին տառաջիօրէն գործադրած է Բրիտանիոյ արտգործնախարարութեան բոլոր հրահանգները՝ մեղակիցը ըլլալով կառավարութեան: Ուրեմն. վերնագրին մէջ զօրավարին վերագրուած “adventures”ը (արկածախնդրութիւնները) եւ “reappreciation”ը (վերագնահատումը) կը վերաբերին Բրիտանիոյ կառավարութեան, եւ ոչ թէ՛ զօրավարի անձին, որ քաւութեան նոխազը դարձած է իր պետութեան: Կ'երեւի Արսլանեան դիմած է այս դիւանագիտական շեշտակի եղանակին, ապահովելու համար իր կծու գրութեան հրատարակութիւնը հանդէսին մէջ...:

Այս զարտուղի եղանակով, Արսլանեան կրցած է ցոյց տալ, որ Բրիտանիա գործած է՝ թշնամիին թշնամին իմ զինակիցս եւ սկզբունքին համաձայն, եւ որ Փանթուրքիզմի Ծրագիրը հասարակաց ծրագիր մըն է Թուրքիոյ եւ Բրիտանիոյ՝ իրենց հասարակաց թշնամի Ռուսաստանի դէմ (եւ ոչ միայն Ռուսաստանի, այլեւ՝ Հայաստանի դէմ):

Աշխարհաքաղաքական լափագիտեան ճշմարտութիւն մըն է, որ Ռուսաստանի ամէն թշնամի միաժամանակ թշնամին է Հայաստանի: Իսկ մենք ե՞րբ պիտի գիտակցինք այս ճշմարտութեան:

Սլաք

Վիճակը Հայաստանում

ՌՈՒԲԻՆԱ ՕՅԱՆԵԱՆ

Սոցցանցերով հարիւրաւոր նիւթեր են ներկայացուել ագրայեճանական կողմի վերջին յայտարարութիւնների վերաբերեալ՝ Արցախում եւ Հայաստանում նոր պատերազմ սկսելը, ներկայ Հայաստանը Արեւմտեան Ագրայեճան համարելը: Միջազգային կառոյցների լռութիւնը անհասկանալի է, ու լրիւ անբացատրելի է Եւրոպական Միութեան նախագահի յայտարարութիւնը Երեւանում հայ-ագրայեճանական սահմանների կապակցութեամբ: Վստահ եմ, նրանք որ հետաքրքրուած են Հայաստանի ու հայ ժողովրդի ճակատագրով՝ հետեւում են լուրերին ու մեծ տագնապ են ապրում: Որպէս տեղեկութիւն,՝ Սոցցանցերով չի դադարում Նիկոլի ու նրա թիւի հասցէին խիստ վիրաւորական խօսքերն ու հայիոյանքը:

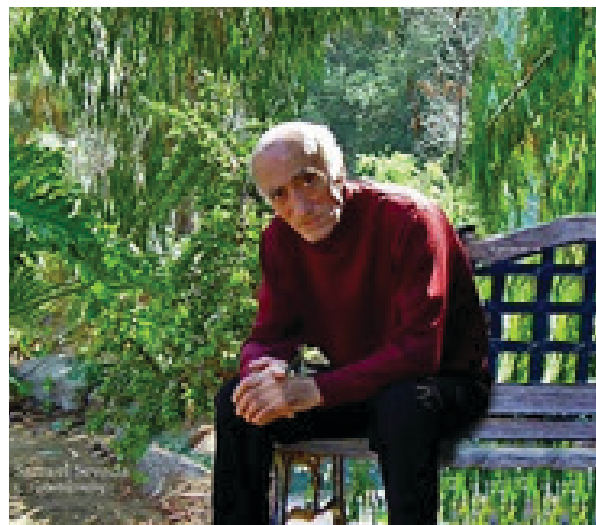
Իսկ ի՞նչ է անում հայկական կողմը՝ Փաշինեան Նիկոլն ու նրա թիւը: Նրանք հիմա պիտի գորաշարժի ենթարկէին ողջ հայութեանը՝ դիմագրաւելու նոր սպառնալիքները: Նիկոլը այս օրերին ունեցաւ մի քանի յայտարարութիւններ, որոնք Ագրայեճանի դէմ արտայայտութիւններ կարելի է բնութագրել: Բայց դրանք Եական նշանակութիւն չունեն, քանի որ Փաշինեանը փաստել է իր ասածն ու արածը նոյնը չեն: Ասում է մի բան, անում է ճիշտ դրա հակառակը: Ուրեմն, Փաշինեանի խօսքերով ոգեշնչուելու ոչ-մի պատճառ չկայ:

Հայաստանի իշխանութիւնները հիմա զբաղուած են ներքին թշնամիներ որսալով: Այս ազգադաւ ու հայակործան ընթացքը ունենալու է միայն մէկ արդիւնք,՝ Հայութիւնը նորից պարտուելու է արտաքին թշնամուն, որն յանգելու է նոր կորուստների ու արհաւիրքի: Գուցէ արտաքին սպառնալիքները ունեն մի այլ նպատակ,՝ Հայութիւնը վախենայ յաւելեալ կորուստներից, ու բաւարարուի իր ներկայով, իր ներկայ ունեցածով: Սա եւս արհաւիրք է:

Զշարուկանկէմ այս գրութիւնը: Վիճակը շատ աւելի ծանր է՝ ինչ մենք նկատում ենք լուրերով: Հոգեբանական ճնշումը ամենաահաւորն է, ու այս հոգեբանական ահաբեկչութիւնը ներկայ կործանարար միջոցն է, որին դիմել են թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ագրայեճանի իշխանութիւնները: Հենց 2018 թուականի Ապրիլին գրեցի իմ կարծիքը,՝ Նիկոլը գալիս է Արցախը թշնամուն տալու եւ Հայաստանը կործանելու: Արցախի մասով, հիմա ես շատ մտահոգ չեմ: Արցախից մնացած բաժնում կայ ռուս բանակը: Ունենք այն՝ ինչ ունենք:

Հնարաւոր չէ ժամանակը յետ դարձնել ու կանխել նման ազգակործան ընթացքներ: Հայաստանի մասով, անչափ մտահոգիչ եմ իմանում Նիկոլի խաղերը՝ արտաքին աշխարհի, գերութեան ու յատկապէս Ռուսաստանի նկատմամբ: Նրա "ճարակութիւնները", մանր խաղերը կարող է կործանարար լինել ողջ հայութեան համար: Կիսում եմ երկու կարճ գրութիւն Ֆէյսպուքից: Առաջինը գրող Հրանտ Մաթեոսեանից մի խօսք է, երկրորդը՝ հայրենասիրութեան մասին մի վկայութիւն:

Հրանտ Մաթեոսեան

Քունս ուրիշին չտա՛մ:

Ինչքան տուեցիր, տանելու եմ, ինչքան տարան, խփելու եմ, ինչքան խփեցին, ուժեղանալու եմ, ուժեղացան՝ քամահրելու եմ...

Ես աշխարհը մարդակերի աշխարհ է, զաւակս, չափազանց բարի լինել՝ կը նշանակի յանձնուել: Զպիտի յանձնուես, ծաղիկը որ ծաղիկ է, խոտը որ խոտ է, Էլի պաշտպանութիւն ունի, դառնութիւն ունի, փուշ ունի:

Տանջանքը մարդու համար է, զաւակս, սկզբում տանջում են վերջի համար:

Քո մէջ կայ տանջանքին դիմակայելու ընդունակութիւն, ու որքան ուժեղ է «ես»-ը, այնքան ուժեղ է «մենք»-ը:

Ես կեանքում ոչ մէկը ոչ մէկի լաւ ապրելը չի ուզում, հա՛, Էտ սուտ է, Էտ հեքիաթ է, որ ասում են՝ բարեգործ ենք, օգնում ենք, տալիս ենք... Զէ մի չէ, Էտ անում են, որ դու միշտ կարիքի մէջ լինես, որ իրենց ենթակայութեան տակ մնաս...

* * *

Տոմա Սիմոնեան

Երեւի մտածում ես, որ դու հայրենասէր ես, որովհետեւ օրը մի քանի անգամ սոցիալական կայքերում հայրենիք սիրելու կոչեր ես անում, քարոզում բոլորին սիրել հայրենիքը:

Իրականում դու չգիտես ինչ է հայրենասիրութիւնը, չէ ընկերս, մի՛ նեղացիր, ես էլ չգիտեմ, որովհետեւ ես Արցախում չեմ ապրում, ով գիտի, միգուցէ որոշ ժամանակ անց նաեւ Հայաստանում:

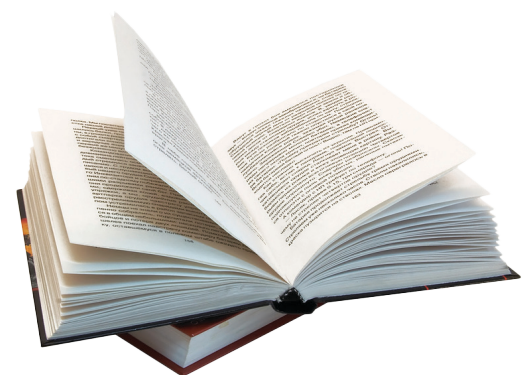
Նկարում Արիավանն է (Աղաւնօ) հայկական գիւղ Բերձորում, միջանցքի հենց ամենասկզբում, որը հիմա շրջափակուած է թուրքերով: Ամեն անգամ այս գիւղի կողքով անցնելիս հայ լինելու մեռած հպարտութիւնս, մի քանի րոպեով արթնանում է:

Շար. Էջ 08

ԲԱՆ ՈՒ ԳԻՐ

...Կենդանութիւն Հայրենի,
Ո՛վ դուն, մարմին եւ հոգի՛,
Աւի՛շ անվերջ, հո՛ւր անշէջ...,
Դուն հո՛ն էիր՝ նաւուն մէջ
Եւ դուն... թըռա՛ր անկէ դուրս...
Եւ հիմա դուն իմ հոգւոյս,
Հազարներու հոգւոյն մէջ
— Հոգւոյն, մտքին, մարմինին —
Հեծե՛ծագին, հրճուագին
Աշխատելով գաղտնօրէն՝
Գիշեր-ցերեկ, լաստ առ լաստ
Կը շինե՛ս նաւը նորէն
Կընես Վաղուան զայն պատրաստ...:

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՕՐԱՅՈՅՑ

20 2021 ՅՈՒԼԻՍ

ՄԱՆՈՒԷԼ ԹՈԼԵԿԵԱՆ (1911 – 1983)

«Հայ կանայք լաւաշ թխելու պահուն»

Մշակութային Արձագանգ

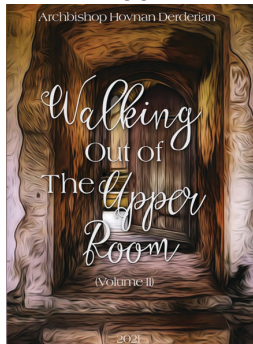
ԱՄՆ Արեւմտեան Թեմի Հայ Ընթերցողի Սեղանին Կը Դնէ Եօթն Անուն Նոր Գրքեր

Սիրելի ընթերցող, ուրախութեամբ կու գանք տեղեակ պահելու, որ Թեմիս Բարեխնամ Առաջնորդ Գերաշնորհ Ս. Յովնան Արք. Տէրտէրեանի օրհնութեամբ՝ արդէն հրատարակուած եւ ընթերցանութեան համար հասանելի դարձած են Արեւմտեան Թեմի 2021 թուականին համար նախատեսուած եօթն անուն գրքերը, որոնց մասին անցեալին յայտնած էինք: Յիշեալ նոր հրատարակութիւնները իրենց բովանդակութեանց մէջ կը ներառեն հոգեւոր, քարոզիստական, եկեղեցական եւ պատմական գանազան նիւթեր ու աշխատութիւններ՝ հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով: Ստորեւ կը ներկայացնենք նոր հրատարակուած գրքերու ցանկն՝ հակիրճ նկարագրութեամբ.

1. Յովնան Արք. Տէրտէրեան – Փունջ մը քարոզներ, հատոր Ժ2:

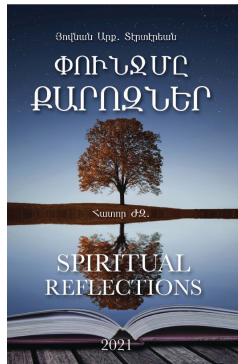
Այն կը պարունակէ Սրբազան Հօր 2020թ.-ի ընթացքին գրի առնուած քարոզները եւ խորհրդածութիւնները: Դրանք կը վերաբերին հոգեւոր կեանքին, դէպի Աստուած մարդ անհատի ընթացքին, Մայր հայրենիքին, մարդկային տաղանքներուն, սիրոյ, միասնականութեան ինչպէս նաեւ բազմաթիւ այլ թեմաներուն:

2. Archbishop Hovnan Derderian - Walking Out of the Upper Room (Volume II). Յովնան Արք.-ի

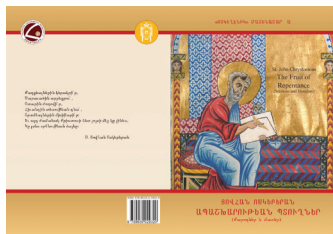
բլոգների ժողովածուն է անգլերէն լեզուով, որը կազմուած համավարակի շաբաթներուն ու ամիսներուն գրուած խորհրդածութիւններէ, վերլուծումներէ ու հակիրճ ձեւակերպումներէ: Առաջին հատորեակը հրատարակուած է 2020-ին:

3. Archbishop Hovnan Derderian - Spiritual Reflections. Առաջնորդ Սրբազան Հօր վերջին երկու տարիներու ընթացքին տարբեր ձեռնարկներու եւ միջոցա-

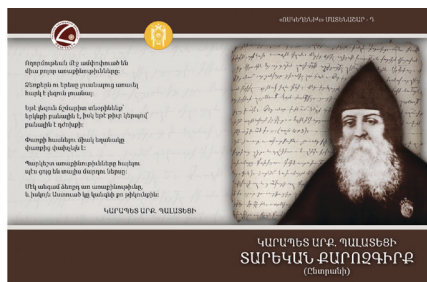
ռումներու ժամանակ անգլերէն լեզուով արտասանած՝ ելոյթներու եւ հրապարակային խօսքերու ժողովածուն է:

4. Յովհան Ոսկեբերան – Ապաշխարութեան պտուղներ (Քարոզներ եւ ճառեր): Համաքրիստո-

նէական սուրբ հեղինակի քարոզներու ու ճառերու գրաբարէն աշխարհաբար թարգմանութիւններն են: Այն 1-ին հատորն է Արեւմտեան Թեմի Ոսկեղենիկ մատենաշարի (Նախաձեռնող՝ բանասիրական գիտ. թեկնածու, դոցենտ Նորայր Պօղոսեան), եւ պահանջարկը հաշուի առնելով՝ յանձնուած է վերահրատարակութեան:

5. Կարապետ Արք. Պալատեցի – Տարեկան

Քարոզգիրք (ընտրանի): 4-րդ հատորն է Ոսկեղենիկ մատենաշարի: Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդարանէն ներս պահպանուող ձեռագրի հիման վրայ գրաբարէն աշխարհաբարի են փոխադրուած (Նորայր Պօղոսեան, Գեորգ Արկ. Կարապետեան) Կ. Պոլսոյ Պատրիարք 1823-31 թթ. Կարապետ Արք. Պալատեցիի քարոզներէ ընտրուած հատուածներ:

6. Մաղաքիա Արք. Օրմանեան Պատմութեան Դիտանկիւններ: Ժողովածուն նուիրուած է Օրմանեան Պատրիարքի մահուան 100-ամեակին, այն բաղկացած է չորս յօդուածներէ, որոնք կը ներկայացնեն անոր կեանքն ու եկեղեցական բեղուն գործունեութիւնը: Ժողովածուի նիւթերը առնուած են 18 փետրուար, 2019-ին Արեւմտեան Թեմէն ներս տեղի ունեցած <<Հայ Եկեղեցւոյ

20-րդ դարու Ականաւոր Հոգեւորականները>> գիտաժողովէն:

7. Archbishop Hovnan Derderian - The Book Corner: Այս գեղեցիկ հատորեակին միջոցաւ Գերաշնորհ Ս. Յովնան Արք. Տէրտէրեանը ընթերցողներուն կը փոխանցէ համաշխարհային ճանաչում ունեցող եկեղեցական մեծագոյն հեղինակներու եւ գործիչներու մտքերու վերլուծութիւններ, անոնց հետ կապուած յուշեր եւ մտորումներ անգլերէն լեզուով:

Տպագրութեան ընթացքի մէջ են Հոգ. Ս. Տաճատ

Ծ. Վրդ. Եարտըմեանի «Վանական հոգեկանութիւնը Զրիստոնէութեան առաջին Դարերուն» աշխատութիւնը եւ Գրիգոր Նարեկացու «Մատենաի» աշխարհաբար փոխադրութեան ընտրանին, ինչպէս նաեւ այլ աշխատութիւններ, որոնց վերաբերեալ յառաջիկային կը տեղեկացնենք:

Սիրելի ընթերցող, վերոնշեալ այս եւ միւս բոլոր գրքերը կարող էք փնտռել եւ թուային տարբերակով գտնել Արեւմտեան Թեմի կայքէջին վրայ եւ ընթերցել:

Դիւան Առաջնորդարանի

Սլաք

Վիճակը Հայաստանում

Սկիզբը Էջ 07

Երբ բոլոր գիւղերը տեղահանեցին, Աղաւնոյի գիւղապետ Անդրանիկ Չավուշեանը չլքեց գիւղը: Հայկական իշխանութիւնները արել են ամեն ինչ՝ անջատել են գիւղի հոսանքը, զազամատակարարումը, արել են ամեն ինչ գիւղը հայաթափելու համար, բայց գիւղն իր հայրենասէր գիւղապետի յամառութեան շնորհիւ կայ եւ ապրում է:

Այսքանից յետոյ ես ու դու կարող ենք մեզ հայրենասէր անուանել, ոչ ընկերս, ոչ!

Հայրենասէրը Անդրանիկն է, ում մասին կարող եմ երկար պատմել, բայց չեմ անի, որովհետեւ իսկական հայրենասէրները իմ ճանաչած ամենահամեստ ու զուսպ մարդիկ են...

ու ես երջանիկ մարդ եմ, որովհետեւ նրանք իմ կողքին այնքան շատ են, որ ձեր պաթոնս ու մեծաբերանութիւնը արհամարհանքից ու քմիծաղից բացի այլ զգացողութիւն չի առաջացնում:

ՆՈՒՐԱՏՈՒՌԻՒՆ

Ընդառաջելով ՉԱՐԹՕՆԵ-ի կոչին՝ ԱՄՆ-երէն հետեւեալ բարեկամները թերթիս կը նուիրեն.

Տոքթ. Միքէլ Պապեան
Պրն. Խաչիկ Թոլոլեան

200 ամ. տոլար
100 ամ. տոլար